

nemlerinde uygulanan iktisadî ve idarî sistemle de ilgilenmiştir.

Eserleri. Şarkiyat sahasında önemli bir yer işgal eden *Der Islam* adlı derginin kurucusu (1910) ve baş editörü olan Becker'in başlıca eserleri şunlardır: 1. *Beit-räge zur Geschichte Agyptens unter dem Islam*. Mısır'ın İslâmî dönem tarihiyle ilgili bir eserdir (Strassburg 1902; Leipzig 1924). 2. *Deutschland und der Islam. Der Deutsche Krieg: Politische Flugschriften* (Berlin 1914). 3. *Islamstudien. Vom Werden und Wesen der Islamischen Welt* (I-II, Leipzig 1924-1932). I. cildi İslâm medeniyeti, kaynakları ve gelişmesiyle, II. cildi ise özellikle çağdaş İslâm tarih ve medeniyetiyle ilgili konuları ihtiva eden bu eser 1967'de tekrar basılmıştır.

Becker ayrıca İbnü'l-Cevzî'nin *Menâkıbü 'Ömer b. 'Abdil'aziz* adlı eserini Almanca bir önsözle birlikte neşretmiştir (*Ibn Gauzi's Manâkıb 'Omar Ibn 'Abd el-'Aziz besprochen und im Auszuge mitgeteilt*, Leipzig 1899).

Bazı önemli makaleleri de şunlardır: "Die Ibn el-Kelbi - Handschriften im Escorial" (*ZDMG*, 56 [1902], s. 796-799); "Islam" (*Archiv für Religionswissenschaft*, 8 [1905], s. 129-143); "Panislamismus" (*Archiv für Religionswissenschaft*, 7 [1904], s. 169-192); "Studien zur Omajjadengeschichte" (*Zeitschrift für Assyriologie*, 15 [1900-1901], s. 1-36); "Die Entstehung von Uşr - und Harāg - Land in Aegypten", (*Zeitschrift für Assyriologie*, 18 [1904-1905], s. 301-319).

BİBLİYOGRAFYA :

J. Fück, *Die Arabischen Studien in Europa*, Leipzig 1955, s. 318-319; Necib el-Akiki, *el-Müsteşrikün*, Kahire 1980, II, 418-419; Mişâl Cühâ, *ed-Diräsâtü'l-'Arabîyye ve'l-İslâmîyye ft 'Urûbbâ*, Beyrut 1982, s. 200; Bedevî, *Meusâ 'atü'l-müsteşrikîn*, s. 70-74; E. W. Said, *el-İstisrâk* (trc. Kemal Ebü Dîb), Beyrut 1984, s. 52, 127, 220, 221, 295, 332, 341, 356; H. Ritter, "Dem Andenken an Carl Heinrich Becker den Begründer dieser Zeitschrift", *isl*, XXXVIII/3 (1963), s. 272-282; a.m.f., "Carl Heinrich Becker als Orientalist", *a.e.*, XXIV (1937), s. 175-185; P. Heine - C. Hurgronje, "Versus C. H. Becker", *WI*, XXIII-XXIV (1984), s. 378-387; C. Essner - Gerd Winkelhane, "Carl Heinrich Becker (1876-1933), Orientalist und Kulturpolitiker", *a.e.*, XXVIII (1988), s. 155-177; "Becker, Carl Heinrich", *GSE*, III, 93.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

BEÇ

(bk. VİYANA).

BED'-i BESMELE

(bk. ÂMİN ALAYI).

el-BED' ve 't-TÂRİH

(البدء والتاريخ)

Mutahhar b. Tâhir el-Makdisî'nin (ö. 355/966'dan sonra) dinler, mezhepler, İslâm tarihi ve felsefeye dair eseri.

Sâmânî vezirlerinden birinin teşvikiyle bir Sâmânî şehzadesi adına yazıldığı anlaşılan *Kitâbü'l-Bed' ve 't-târîh* (*Kitâbü Bed' i'l-halk ve 't-târîh*), eskiden beri Makdisî'nin hocası Ebü Zeyd el-Belhî'ye (ö. 322/934) nisbet edilmekteydi. Halîl b. Hüseyin tarafından 663 (1265) tarihinde istinsah edilmiş olan Süleymaniye Kütüphanesi (Damad İbrâhim Paşa, nr. 918) nüshasını neşreden Cl. Huart da eserin I. ve II. ciltlerinde müellif olarak Ebü Zeyd el-Belhî'yi göstermiş, fakat daha sonra bu hatayı farkederek diğer ciltlerde eserin Makdisî'ye ait olduğunu belirtmiştir. *Kitâbü'l-Bed' ve 't-târîh*'i Belhî'ye nisbet eden en eski müellif İbnü'l-Verdî'dir. Daha sonra Kâtib Çelebi de muhtemelen yazma nüshanın mukaddimesindeki bilgilere aldanarak eseri Belhî'ye nisbet etmiştir. Halbuki Ebü'l-Meâli Muhammed b. Ubeydullah (ö. 485/1092), *Beyânü'l-edyân*'da *el-Bed' ve 't-târîh*'in Makdisî'ye ait olduğunu söyler ve ondan nakillerde bulunur. İbnü'n-Nedîm *el-Fihrist*'inde çağdaşı olan Belhî'nin bütün eserlerine yer verdiği halde bu eserden bahsetmemesi, söz konusu kitabın Makdisî'ye ait olduğunu teyit etmektedir.

Müellif eserini 355 (966) yılında Sistan'ın Büst şehrinde tamamlamıştır. Sadece İslâmî kaynaklardan değil aynı zamanda Yahudi ve Hint kaynaklarından da istifade edilerek hazırlandığı anlaşılan ve siyasî tarih için olduğu kadar medeniyet ve dinler tarihi, kelâm ve İslâm felsefesi için de önemli bir kaynak olan *el-Bed' ve 't-târîh* yirmi iki fasıldan meydana gelmektedir. İlk dokuz fasıl, tartışma âdâbi ve metodu gibi mantık ve kelâmî ilgilendiren konulara yer verildikten sonra Allah'ın varlığı ve birliği, sıfatları ve isimleri, peygamberlik, âlemin yaratılışı, meteorolojik olaylar, levh-i mahfûz, arş, kürsî, melekler, sûr, sırat, mîzan, a'raf, mükâfat ve ceza, sidretü'l-müntehâ ve âhiret hayatı, Hz. Âdem'in yaratılışı, neslinin çoğalması, kıyamet alâ-

metleri gibi dinî ve felsefî konulara ayrılmıştır. Bu bölümler daha çok o devirdeki İslâm âlimlerinin felsefe ve genel kültürle ilgili düşüncelerini ihtiva etmektedir. 10. fasılda peygamberler tarihine kısaca temas edilmekte, 11. fasılda İslâm öncesi Arap ve İran tarihi hakkında bilgi verilmektedir. 12. fasılda yeryüzündeki din ve mezheplerden bahsedilen eser, bu arada Yahudilik, Hıristiyanlık, eski Hint, Çin ve Türk dinleriyle Araplar'ın Câhiliye dönemindeki inançları, Harrânîler, düalistler, putperestler, Mecûsiler ve Hürremiler hakkında bilgi vermektedir. 13. fasıl coğrafyaya ayrılmış olmakla beraber aynı zamanda zengin tarihî bilgileri de ihtiva eder. 14. fasılda soy bilgisine (ilmü'l-ensâb) ve Araplar'ın soyuna, ayrıca Câhiliye dönemi Arap toplumunun sosyal, kültürel ve iktisadî hayatında önemli yeri olan panayırlara yer verilmiştir. 15-17. fasıllar Hz. Peygamber'e ayrılmış olup bu fasıllarda onun doğumu, gençliği ve peygamberliği, hicreti, gazaları, şemâilî, ahlâk ve yaşayışı, hanımları, çocukları ve ölümü hakkında bilgi verilmektedir. 18. fasılda ashâb-ı kirâmın faziletlerinden, ensar ve muhacirlerin ileri gelenlerinden, 19. fasılda müslümanlar arasında çıkan ihtilâflar ve mezheplerden bahsedilmektedir. Makdisî o dönemde yaşayan mezhepler hakkında bilgi toplamak için uzun ve yorucu seyahatlere çıkmış, Mücessime, Mu'tezile, Maniheizm ve Mazdeizm hakkında incelemeler yapmıştır. 20. fasılda Hulefâ-yi Râşidîn devri, 21. fasılda kısaca Emevîler, 22. fasılda ise kuruluşundan Halife Mutî'-Lillâh devrinin sonuna kadar Abbâsiler hakkında bilgi verilmektedir.

Eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde biri muhtasar olmak üzere dört yazma nüshası bulunmaktadır (Damad İbrâhim Paşa, nr. 918 [h. 663]; Yusuf Ağa, nr. 315 [h. 670]; Reîsülküttâb, nr. 701 [h. 1006]; Ayasofya [Muhtasar], nr. 3406 [h. VIII./XIV. yüzyıl]).

el-Bed' ve 't-târîh Cl. Huart tarafından altı cilt olarak yayımlanmış (*Le livre de la Création et de l'Histoire d'Abou Zéid Ahmed ben Sahl al-Balkhî*, Bibl. de L'École des Langues or. viv. s. IV, vol. XVI/1-VI, Paris 1899-1919), daha sonra Mektebetü'l-Müsennâ tarafından üç cilt (altı cüz) halinde ofset olarak basılmıştır (Bağdat 1962). Ayrıca IV-VI. ciltleri *Âferîneş ve Târîh* adıyla Farsça'ya çevrilerek altı cilt halinde yayımlanmıştır (nşr. M. R. Şafîi, Tahran 1349 hş./1970).

BİBLİYOGRAFYA :

Makdisî, *Kitâbü'l-Bed' ve't-târîh* (nşr. Clément Huart), Paris 1899-1919, I-VI; Sirâceddin İbnü'l-Verdi, *İhtaridetu'l-acâ'ib*, Kahire 1324, s. 249-252; *Keşfü'z-zunûn*, I, 227; M. Şemseddin [Günaltay], *İslâm'da Târîh ve Müverrihler*, İstanbul 1339-42, s. 85-91; Serkis, *Mu'cem*, I, 241-242; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 222; Ziriklî, *el-A'lâm*, I, 131; VIII, 159; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mû'ellifîn*, XII, 294; Sezgin, *GAS*, I, 337; VII, 277-278; F. Rosenthal, *A History of Muslim Historiography*, Leiden 1968, s. 92, 114, 115, 136; Sarton, *Introduction*, I/1, s. 631, 659; Tarîf Khalidî, *Islamic Historiography*, New York 1975, s. XIII-XIV, ayrıca bk. İndeks; a.m.f., "Mu'tazilite Historiography: Maqdisî's-Kitâb al-Bad' wa'l-ta'rîkh", *JNES*, XXXV/1 (1976), s. 1-11; Cl. Huart, "Le véritable auteur du Livre de la création et de l'Histoire", *JA*, IX/18 (1901), s. 16-21; Ebû'l-Meâlî, "L'Exposé des Religions" (trc. Henri Masse), *RHR*, sy. 94 (1926), s. 17-75; Claude Cahen, "Les chroniques arabes concernant la Syrie l'Égypte et la Mésopotamie de la conquête arabe à la conquête ottomane dans les bibliothèques d'Istanbul", *REI*, X (1936), s. 336; M. Morony, "al-Bad' ve'l-Ta'rîkh", *EI*, III, 352-353.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

BEDÂ

(البدا)

Şia firkalarına göre Allah'ın ilim, irade ve tekvîn sıfatlarında değişimler meydana gelebileceğini ifade eden kelâm terimi.

"Gizli bir şeyin sonradan ortaya çıkması, kişinin bir konuda beliren birkaç görüşten birini tercih etmesi" mânalarına gelen bedâ, terim olarak "Allah'ın belli bir şekilde vuku bulacağını haber verdiği bir olayın daha sonra başka bir şekilde gerçekleşmesi" şeklinde tarif edilir. Bedâ telakkisi ilk olarak Şii çevrelerde ortaya çıkmıştır. Genellikle kabul edildiğine göre bedâ fikrini ilk defa ileri süren, Hz. Hüseyin'in intikamını almak suretiyle Ehl-i beyt taraftarları nezdinde itibar kazanan Muhtâr es-Sekafî'dir. Taberî ise bedâ görüşünden ilk olarak Muhtâr'ın adamlarından biri olan Abdullah b. Nevf'in bahsettiğini nakleder (*Târîh*, VI, 85). Muhtâr bir savaş öncesinde askerlerine Allah'ın kendilerini zafere ulaştıracağını söylemiş, savaştan zaferle çıkınca da, "Allah'tan aldığım bilgilerle işin böyle olacağını size bildirmemiş miydim?" diyerek kerâmet iddiasında bulunmuş; ancak Mus'ab b. Zübeyr'in ordusu karşısında mağlûp olunca, "Allah bana zafer vaad etmişti, fakat daha sonra kendisine bu değişik sonuç zâhir oldu (bedâ lehû)" sözüyle Allah'ın ilim ve iradesinde değişiklik meydana geldiğini

ima etmiş ve bu görüşüne, "Allah dileğini siler, dilediğini sâbit kılar" (er-Ra'd 13/39) âyetini delil getirmiştir. Muhtâr es-Sekafî'den sonra Ca'fer es-Sâdık bedâ fikrinin ikinci kaynağı olarak gösterilir. Şii literatürüne göre İmam Ca'fer, oğlu İsmâil'in kendisinden sonra imam olacağını söylemiş, fakat İsmâil babası hayatta iken ölünce Ca'fer es-Sâdık olayı bedâ telakkisiyle açıklamıştır (Nevbahî, s. 55). Bu şekilde ortaya çıkan bedâ görüşünü Hişâm b. Hakem daha ileriye götürerek Allah'ın varlıklar hakkındaki bilgisinin bunların mevcudiyetiyle başladığını söylemiştir (Bağdâdî, s. 52, 67). Bedâ görüşünü benimseyenlere de Bedâiyye denilmiştir.

Eş'arî'nin kaydettiğine göre bir kısım Şii'ler bedâ fikrini Allah hakkında câiz görmeyen bazıları bedâyâ neshe yakın bir anlam vererek Allah'ın ilim ve iradesinde değişikliği mümkün görmüşlerdir. Bir kısmı da ilâhî ilimde eksikliğin bulunduğunu ifade edecek nitelikte bir bedâ fikrini câiz görmüştür (*Maqâlât*, s. 39). Malatî son görüşü kabul edenlerin Sebeiyye firkasına bağlı olduklarını belirtir (*et-Tenbîh ve'r-red*, s. 19).

İlim, irade ve yaratma sıfatlarında vuku bulunduğu iddia edilen ve aşırı şekliyle Gâliyye firkalarınca benimsenen bedâ telakkisini ispat etmek için kullanılan naklî deliller şöyle özetlenebilir: 1. Allah'ın dilediğini silip dilediğini ibka edebileceğini ifade eden âyet (er-Ra'd 13/39) ile günahkârlar hakkında hükmedilen dünyevî azabın tövbe sebebiyle kaldırılacağını anlatan âyetler (el-A'râf 7/152-153) O'nun ilim, irade ve yaratmasında değişikliğin vuku bulacağına dair delillerdir. Yünus peygamberin kavminden dünyevî azabın kaldırılması (Yünus 10/98), İsmâil'in kurban edilmesinden vazgeçilerek yerine koçun kurban edilmesi de (es-Sâffât 37/101-107) Kur'an'daki bedâ uygulamalarının örneklerini teşkil eder. 2. Hadislerde, yapılan iyiliklerin ömrü arttıracağını ve mukadder bazı muşabetleri defedeceğini bildiren ifadelerin kullanılması, ashâb-ı kirâmın iyiler zümresine kaydedilmeleri için dua etmeleri (İbn Kuteybe, s. 7) bedâyî destekleyici mahiyette kabul edilmiştir. Bu tür delillerle ispatlanmaya çalışılan bedâ Keysâniyye'nin temel prensiplerinden birini teşkil eder. Aynı mahiyetteki bedâ anlayışının son zamanlarda Şeyhiyye gruplarınca da benimsendiği kabul edilir (*İA*, II, 433).

İmâmiyye Şiası bedâ görüşünü daha mütedil bir şekle sokarak benimsemiştir. Onlara göre, "sonradan elde edilen

bir bilgi sebebiyle önceden verilmiş kararın değiştirilmesi" mânasındaki bedâ Allah'a nisbet edilemez. Bedâ, insanlar tarafından vukuu beklenmeyen bir olayı Allah'ın yaratması, şer'î hükümlerde geçerli olan neshin alternatifini olarak tekdinde değişikliğin câri olması, yani iradenin henüz kesin olarak taalluk etmediği birbirine zıt iki hükümden birinin elverişli şartlar ve en uygun menfaatler dikkate alınarak tercih edilmesinden ibarettir. Şeyh Sadûk, Allâme Meclisî, Muhammed Bâkır ed-Dâmâd, Ebû Ca'fer et-Tüsî, Sadreddîn-i Şirâzî gibi Şii âlimler az çok farklı şekillerde tarif ettikleri bedânın Allah'a nisbet edilmesini gerekli görürler. İmâmiyye'ye göre bedâ Ehl-i beyt'e ait sırlardan ve gizli ilimlerdenidir. Zira Allah'ın ilmi ikiye ayrılır. 1. Meleklerin, peygamberlerin ve velîlerin de muttali olduğu ilim (ilm-i mah-tûm); 2. Hiçbir varlığın bilemeyeceği ve sadece zâtına mahsus olan gizli ilim (ilm-i mahzûn). Kur'an'da bu ikincisine "üm-mül'kitâb" denilmiştir. İşte bedâ, birinci nevi ilmin insanlara haber verilmesinden sonra vukuu beklenen olayın ikinci nevi ilme göre zâhir olmasıdır (Muhammedî er-Riyşehrî, I, 389). İmâmiyye Kur'an'da bedâ kelimesinin geçtiği âyetleri (ez-Zümer 39/47-48; el-Câsiye 45/33) bu mânada anlar.

İmâmiyye âlimleri her ne kadar mütedil bir telakkiye sahip bulunuyorlarsa da temelde bedâ prensibini kabul etmektedirler. Nitekim onların Muhammed Bâkır ve Ca'fer es-Sâdık'a nisbet edilen bazı rivayetleri delil olarak kullanmaları, bazı âyet ve hadisleri buna göre yorumlamaya çalışmaları, bedâyâ inanmak suretiyle ifa edilen ibadeti başka hiçbir şeyle yapılamayacak kadar değerli saymaları da (Muhammedî er-Riyşehrî, I, 388) bunu göstermektedir. Halbuki bedâ ile ilgili olarak Muhammed Bâkır ve Ca'fer es-Sâdık'a nisbet edilen rivayetlerin bir kısmı sahih olmadığı gibi bir kısmında da tahrifler mevcuttur.

Bedâ, Allah'a bilgisizlik ve eksiklik nisbet etmeyi gerektirdiği için Ehl-i sünnet, Mu'tezile ve Zeydiyye tarafından reddedilmiştir. Zira nesih, şer'î delille sabit olmuş bir hükmün yeni şer'î delille yürürlükten kaldırılması demek olup kaldırılan hükmün müddeti ve bitiş zamanı önceden Allah nezdinde mâlumdur. Nesihte değişiklik Allah'ın ilminde değil insanların bilgi ve uygulamalarında meydana gelmektedir. Eğer İmâmiyye bedâdan böyle bir mâna kastediyorsa bu nesihten başka bir şey değildir. Bunun di-